

CPI de ATIOS
Valdoviño

PROGRAMA DE HABILIDADES

ÍNDICE:

- I- XUSTIFICACIÓN DO PROGRAMA
- II- OBXECTIVOS
- III- CONTIDOS
- IV- METODOLOXÍA
- V- APLICACIÓN DOS PROGRAMAS
- VI- AVALIACIÓN
- VII- BIBLIOGRAFÍA

XUSTIFICACIÓN DO PROGRAMA

O artigo 19 da Lei 4/2011 do 30 de xuño de convivencia e participación da comunidade educativa establece:

“Artigo 19. *Programas e actuacións complementarias ás medidas correctoras.*

1. Como complemento das medidas correctoras previstas nesta sección, o departamento de orientación de cada centro docente elaborará e desenvolverá un programa de habilidades sociais dirixido ao alumnado que incorra reiteradamente en condutas disruptivas, coa finalidade de mellorar a súa integración no centro docente. Así mesmo, elaborará e desenvolverá un programa de habilidades sociais para aquel alumnado que, como consecuencia da imposición das medidas correctoras previstas nesta sección, se vexa temporalmente privado do seu dereito de asistencia ao centro.

2. Estes programas aplicaranse en colaboración co profesorado titor e, de ser o caso, cos servizos sociais, e procurarán implicar o resto do profesorado e as familias para lograr, conxuntamente, o desenvolvemento adecuado do proceso educativo e das accións propostas.”

Dentro deste marco, é importante ter en conta a transcendencia das habilidades sociais. Estas son propias das persoas debido a que somos por natureza seres sociais, vivimos en interacción co ambiente e cos demais. Por este motivo é tan

importante dispoñer dun repertorio de conductas socialmente aceptadas para as diferentes situacións que se nos poden plantexar.

As habilidades sociais, son froito dun proceso de aprendizaxe. Este proceso é longo e aínda que comeza no seno familiar, debe seguir na escola, un lugar onde os nenos e as nenas se relacionan entre si e con outros adultos.

Por outro lado tamén é importante ter en conta que nos últimos anos estamos vendo como aumentan los casos de bullying escolar. Na escola os nenos e nenas teñen un espazo idóneo para traballar conductas interpersoais que favorezan relacións positivas e socialmente aceptadas. Polo tanto se é importante traballar as HHSS dun xeito directo e formal en calquera situación, con máis razón cando nos atopamos cun problemas de conducta.

Ademais, sempre que sexa posible hai que intentar promover a participación conxunta do colexio e a familia. Para isto se deben seleccionar aqueles obxectivos o conductas que podan traballarse de forma paralela, é dicir, tanto no contexto escolar como no familiar, co obxectivo de unificar criterios, de proporcionar ó neno diferentes experiencias de aprendizaxe nos distintos contextos, co fin de que ditos aprendizaxes sexan consistentes e facilmente xeneralizables.

OBXECTIVOS

Teremos polo tanto os seguintes obxectivos dentro do Programa de HHSS:

- Comprender a expresión emocional propia e a dos demais.
- Recoñecer diferentes situacións y conductas adecuadas e inadecuadas en los distintos ámbitos.
- Desenvolver comportamentos adecuados en diferentes ámbitos.
- Mellorar a capacidade de comunicación interpersoal.
- Fomentar a cooperación entre o alumnado.
- Aprender a escoitar ós demais.
- Promover normas de conducta socialmente aceptadas.

- Practicar normas de convivencia.
- Traballar as solucións para resolver conflitos.
- Fomentar o diálogo como método de resolución de problemas ante conflitos.
- Aprender a mostrar actitudes de afecto cara os demais.
- Desenvolver unha actitude crítica de respecto aos dereitos dos demais e aos seus propios.

CONTIDOS

HABILIDADES PERSOAIS: COGNITIVAS E EMOCIONAIS

1. Autoafirmación positiva: Autocoñecemento. Autoconcepto. Autoestima.
2. Expresar emocións.
3. Recibir emocións.
4. Defender os propios dereitos.
5. Defender as propias opinións.

HABILIDADES DE INTERACCIÓN SOCIAL:

1. Habilidades conversacionais
2. Identificar problemas interpersoais
3. Resolución de conflitos
4. Empatía
5. Asertividade

CONTIDOS PROCEDEMENTAIS

- 1.- Utilizar adecuadamente a afirmación e a negación na interacción social.
- 2.- Saber identificar sentimentos e problemas en si mesmos e nos demais.
- 3.- Xerar alternativas de comportamento adecuado.
- 4.- Coñecer as causas dos problemas.
- 5.- Detectar as consecuencias negativas das situacións de conflito.

METODOLOXÍA

O primeiro contexto onde ten que implementarse un Programa de Habilidades Sociais é na aula. No contexto da aula, é moi importante adaptar as estratexias e metodoloxía de traballo aos alumnos, tanto á súa idade como ás súas características persoais. Durante o proceso de aprendizaxe débense dar diversas variables para que este resulte eficaz: o alumno necesita ver como se realiza unha determinada conduta, poñela en práctica e ademais son necesarias recompensas para motivarlle e facerlle ver por que se debe comportar dese xeito. Entre as estratexias máis utilizadas que teñen en conta esta serie de variables para traballar as HHSS, atópanse as seguintes:

- Modelado ou aprendizaxe por imitación
- Xogos de roles: trátase de crear unha situación na que unha persoa debe actuar e comportarse dunha determinada maneira e que normalmente non é como adoita comportarse. Este tipo de estratexia utilízase para cambiar as condutas ou comportamentos dunha persoa ante unha determinada situación.
 - Feedback sobre a conduta: esta estratexia implica proporcionarlle á neno información sobre como realizou unha determinada conduta, tanto en xogo de roles ou calquera outra situación na que deba poñer en práctica o aquilo que está a aprender. Este feedback que se lle dá ao neno pode facerse mediante diversas técnicas, por exemplo as recompensas materiais e especialmente os reforzos sociais. Neste sentido, é importante remarcar que o profesor debe ter en conta as diferenzas individuais á hora de reforzar unha conduta, xa que o que para un neno pode ser un importante reforzo, para outro neno pode non selo.
- Adestramento na xeneralización de condutas: esta é unha das estratexias máis importantes que se deben utilizar á hora de ensinar HHSS. A aprendizaxe que se dá en aula debe xeneralizarse a outros contextos e poñerse en práctica con persoas diferentes.

**DIFERENTES PROPOSTAS PARA TRABALLAR AS HABILIDADES SOCIAIS
NA AULA**

Existe unha ampla variedade de programas para traballar as HHSS na aula ou dito doutra maneira, para o adestramento das habilidades sociais (EHS). A continuación cítanse algúns programas:

- Programa de Ensino das Habilidades de Interacción Social (PEHIS): trátase dun programa de base cognitiva- condutual no cal o obxectivo fundamental é a promoción da competencia social na etapa da infancia e na adolescencia, mediante o ensino das habilidades sociais aos nenos, sobre todo a través de persoas significativas para eles, como poden ser os seus compañeiros, os seus profesores e a súa familia

- Vivir con outros: Arón e Milicic (1996) propoñen un programa de habilidades socio- afectivas no ámbito escolar para promocionar o desenvolvemento social e afectivo dos alumnos. O programa consta de unidades didácticas que inclúen diferentes actividades para adestrar aos alumnos, ou aos nenos en habilidades sociais – afectivas.

- Ensino de solucións cognitivas para evitar problemas interpersoais (ESCEPI): programa que proporciona os materiais suficientes para ensinar aos nenos como evitar e resolver conflitos nas súas relacións sociais, considerando entre as posibles alternativas de actuación aquelas que supoñen prexuízos mínimos e beneficios máximos, para un mesmo e para os demais. Con iso, preténdese ensinar uns valores e favorecer nos alumnos unhas actitudes, que constitúan un respecto aos dereitos e liberdades propios e dos outros, pretendendo lograr a adquisición e consolidación duns hábitos de convivencia democrática e de respecto mutuo.

- Programa de Educación social e afectiva: programa que ten como obxectivo o desenvolvemento de relacións interpersoais satisfactorias mediante o traballo de competencias e habilidades sociais co fin de evitar agresións e pelexas

Ademais destes programas en papel, nos últimos anos desenvolvéronse unha multitude de programas informáticos cuxo obxectivo é o mesmo: o adestramento en habilidades sociais. Estes programas ofrecen unha variedade de opcións e ademais resultan moi motivadores para os alumnos simplemente polo feito de ser

o formato dixital. A continuación cítanse algúns exemplos:

- Aprende Habilidades Sociais con Pelayo . Trátase dunha aplicación web na que se poden traballar as HHSS cos nenos pequenos e mostra tanto como se deben realizar estas condutas como cando se deben realizar. Consta de 75 unidades didácticas e aínda que se pode atopar en diferentes páxinas web relacionadas con educación, pertence á plataforma educacional da Consellería de Educación do Principado de Asturias.
- Habilidades Sociais para Infantil e Primaria da páxina web de Orientación Andújar. Trátase dun programa que consta de 26 elementos con situacións sociais diferentes e 8 elementos que miden o recoñecemento emocional. Está dirixido a nenos de 3 a 6 anos de idade e o seu obxectivo é traballar unha serie de condutas positivas en situacións determinadas e o recoñecemento de emocións. Este programa pódese atopar na páxina web de Orientación Andújar, na cal, ademais deste programa pódense atopar multitude de materiais tanto na rede como en papel, para traballar con nenos en idade escolar
- Actividades para traballar as emocións: Ediba Dixital. Trátase dun programa que inclúe 10 actividades para poder traballar as emocións de forma lúdica con nenos pequenos. Forma parte de Ediba Dixital, unha páxina web que inclúe xogos, contos e actividades pedagóxicas para traballar cos nenos tanto en lapis e papel, como no computador ou no taboleiro dixital.

APLICACIÓN DOS PROGRAMAS

En primeiro lugar hai que ter en conta que existen grandes diferenzas individuais entre o alumnado, polo que é necesario adaptarse a súa situación persoal (dificultades asociadas, diagnósticos clínicos, situación socio-familiar, idade, nivel educativo...).

Outro aspecto a ter en conta é a frecuencia dos comportamentos disruptivos. O tratamento é moi distinto se a falta é puntual ou pouco frecuente ou se polo contrario ocorre con asiduidade e trastorna significativamente o desenvolvemento normal das clases ou da vida escolar en xeral.

Por último é preciso concretar os axentes implicados na implementación dos programas: o principal axente será o titor ou titora do alumno ou alumna en cuestión. En E. Infantil e Primaria resulta moito máis doado implementar estes programas pola cantidade de horas que o titor está co seu alumnado, polo que poderase levar a cabo nas sesións adicadas especificamente as titorías como tamén máis integrados nas diferentes materias. Na ESO o titor deberá utilizar os períodos lectivos específicos de titoría (1 período lectivo semanal). En caso necesario (dependendo das circunstancias específicas de cada caso), poderá implicarse directamente a outros axentes educativos e sociais (orientadora, profesorado de PT, familia, educadora familiar, psicólogos se é o caso...).

AVALIACIÓN

Para poder avaliar os resultados, os axentes implicados deberán seguir o seguinte proceso:

- ✓ Observación directa, mediante a cal se pode ir regulando o proceso.
- ✓ As anotacións que se vaian realizando día a día sobre as actividades realizadas e os comportamentos e actitudes dos alumnos nas mesmas.
- ✓ Análise final de datos, mediante o cal se pode analizar a consecución dos obxectivos plantexados para o programa e os aspectos a mellorar.

BIBLIOGRAFÍA

- ✓ Morales, J.F. (1981). *La conducta social como intercambio*. Bilbao: Desclée De Brouwer.
- ✓ Navarro, J.I., Ruiz, G., Alcalde, C., Marchena, E. y Amar, J.R., Manual de Habilidades Sociales para Infantil y Primaria - Orientacion Andujar. (2014). *Orientación Andújar*
- ✓ *Recursos Educativos*. Recuperado el 3 de marzo del 2016 de <http://www.orientacionandujar.es/2014/01/11/manual-de-habilidades-sociales-para-infantil-y-primaria/>
- ✓ Nea_infantil. (2016). *Nea.educastur.princast.es*. Recuperado el 3 de marzo de 2016

de http://nea.educastur.princast.es/repositorio/RECURSO_ZIP/2_1_ibcmass_u01/

- ✓ Ortega Ruiz, R. y Rey, R. (2004). *Construir la convivencia*. Barcelona: Edebé.
- ✓ Real Decreto 1630/2006, de 29 de diciembre, por el que se establecen las enseñanzas mínimas del segundo ciclo de Educación Infantil. Boletín Oficial del Estado, 4 de enero de 2007, núm. 4.
- ✓ Trianes Torres, M. (1996). *Educación y competencia social*. Archidona, Málaga: Aljibe.
- ✓ Vaello Orts, J. (2003). *Resolución de conflictos en el aula*. Madrid: Santillana. Recuperado de <https://iessecundaria.files.wordpress.com/2008/10/resolucion-de-conflictos-en-el-aula.pdf>
- ✓ Vaello Orts, J. (2005). *Las habilidades sociales en el aula*. Madrid: Santillana. Recuperado de <https://iessecundaria.files.wordpress.com/2008/10/habilidades-sociales-en-el-aula.pdf>
- ✓ Valles, Arandiga, A y Valles Tortosa, C. (1996). *Las habilidades sociales en las escuela: una propuesta curricular*. Madrid: EOS Instituto de Orientación Psicológica Asociados.
- ✓ Verdugo, M. A., Monjas, M.I. y Arias, B. (1992). *Intervención sobre la competencia social de los alumnos con necesidades educativas especiales en Educación Infantil y Primaria*. Madrid: MEC.